

Studijní cesta do Státního archivu ve Florencii

PhDr. Eva Gregorovičová

Služební cesta podniknutá v rámci kulturní dohody mezi Českou republikou a Itálií do Státního archivu ve Florencii (dále jen ASFi) se uskutečnila ve dnech 15. 9. – 2. 10. 2009. Touto cestou tak pokračovalo dlouhodobé studium zaměřené na průzkumu vztahů mezi fondem Rodinný archiv toskánských Habsburků (dále jen RAT) a fondy ASFi, vzniklými v období panování členů sekundogenitury habsbursko – lotrinského rodu v Toskánsku v letech 1737 – 1859.

Celý pobyt byl tentokrát věnován studiu pomůcek k fondům Státního archivu ve Florencii obsahujícím kartografický materiál, který má úzkou souvislost se sbírkou map a plánů patřící do Rodinného archivu toskánských Habsburků, jejíž inventarizace v Národním archivu právě probíhá.

Kromě studia – viz níže - jsem měla možnost konsultovat s kolegy z ASFi otázky spojené s další spoluprací týkající se programů dalších etap výzkumu italských archivářů v Rodinném archivu toskánských Habsburků, problematiky pořádání fondu RAT, vzájemného propojení dokumentace RAT s fondy florentských úřadů, digitalizace pražského kartografického souboru map a plánů, relací z inspekčních cest toskánského velkovévody Petra Leopolda, deníků posledního vládnoucího velkovévody sekundogenitury v Toskánsku Leopolda II. a jejich následné zveřejnění na webu NA. Kromě toho jsem na žádost dr. Pazderové předjedнала možnost zapojení Státního archivu ve Florencii do projektu Ikarus.

Dne 25. září jsem se zúčastnila konference „Firenze, l'Archivio, l'Europa: per un progetto condiviso sul patrimonio culturale“ uspořádané v rámci dnů evropské kultury na počest bývalé ředitelky dr. Rosalie Manno Tolu, kde se za mezinárodní účasti referujících z Francie a Španělska hovořilo především o projektech spolupráce, na nichž se dr. Manno Tolu podílela v době výkonu své ředitelské funkce a které budou v budoucnu pokračovat.

Služební studijní cesta jako obvykle, jak po stránce studijní, tak po stránce různých jednání s pracovníky ASFi, zvláště s ředitelkou ASFi dr. Carlou Zarrilli, s dr. Orsolou Gori (spolupráce při vydání podrobného italského inventáře k fondové části RAT, Petr Leopold) a dr. Marinou Laguzzi (správkyně všech kartografických sbírek v ASFi), přinesla především prohloubení další účinné spolupráce při vydávání italských pomůcek k RAT a při rozvoji součinnosti v projektech digitalizace a v jiných v archivních činnostech.

Kartografický materiál ve Státním archivu ve Florencii

Vzhledem k probíhajícímu zpřístupňování map a plánů Rodinného archivu toskánských Habsburků pokračoval letošní průzkum kartografického materiálu studiem dalších pomůcek k florentským fondům, které obsahují mapy a plány.

Stihla jsem prostudovat celkem inventářů 17 ks inventářů k 7 fondům obsahujícím kartografický materiál a majícím úzký vztah k mapám a plánů dochovaným v RAT, a to:

Scrittoio delle Regie Possessioni

Z důvodu složitosti a významu úřadu produkujícímu kromě spisů, vzhledem k jeho kompetencím, také mapy a plány, z nichž některé s určitostí, i když těžko identifikovatelné, jsou dnes v mapové sbírce RAT, bylo nutno se znovu vrátit, jak bylo uvedeno v loňské zprávě, k podrobnému studiu všech níže uvedených pomůcek k fondu (celkem 6 inv.).

Pomůcky k fondu a kartografickému materiálu

- **N/075 Scrittoio delle Regie Possessioni, 2 díly, 16. – 19. stol.:** jde o inventář celého úřadu majícího ve své správě všechna královská panství – tady je jasná vazba na kartografický materiál v RAT, který zachycuje královské statky, panství, vily, paláce atd. Jedná se o původní rukopisnou pomůcku zachycující především spisový a účetní materiál. Mezi touto spisovou dokumentací jsou dochovány i plány (inv. č. 3874) týkající se statků v oblasti Val di Chiana. Většina map a plánů však byla od spisů oddělena a je podchycena samostatnými pomůckami:
- **N/ 153 Indice delle piante esistenti nello Scrittoio delle Reale Possessioni fatto nell'anno MDCCLXXX -** pomůcka, novodobně složená ze dvou původních pomůcek, obsahující v první části jmenný rejstřík, sestavený v roce 1790 abecedně dle lokalit s uvedením stručného názvu mapy či plánu a s odkazem na stránku vlastního soupisu map a plánů, který tvoří druhou část pomůcky. Tato pomůcka zahrnuje dva soubory map vyprodukované úřadem „Scrittoio“, a to tzv. „Piante sciolte“, číslované od 1 – 644, které jsou samostatné, a tzv. „Tomi“, č. 1 – 41, kde mapy a plány jsou svázány do konvolutů. Mapy jsou z let (1600) 1765 – 1792 (1834).
- **N/154 Piante topografiche delle Scrittoio delle Regie Possessioni** – pomůcka zachycující topografické mapy vzniklé z činnosti úřadu.
- **N/394 I° Piante dello Scrittoio delle Regie Possessioni a N/394 II° Repertorio alfabetico oggetti** – jsou novodobé pomůcky (inventář a rejstřík), které jsou vyhotoveny k části „Tomi“.

Veškerý kartografický materiál tohoto fondu „Scrittoio delle Regie Possessioni“ byl v minulosti zmikrofilmován a badatelé originály vůbec nedostanou ke studiu.

Scrittoio delle Regie Rendite

Byl to úřad spravující výnosy a důchody plynoucí ze státem spravovaných monopolů a komodit, založený za Františka Štěpána Lotrinského a zreformovaný za Petra Leopolda (1740 – 1808), inventáře: **N/372 a N/373**. Tento úřad produkoval pro svou potřebu také mapy a plány, které jsou samostatně podchycené v inventáři:

- **N/283 Piante dello Scrittoio delle R. Rendite nazvaný „Catalogo generale delle piante esistenti nell'Archivio Generale delle Regie Rendite“** – jednoduchý inventární soupis map a plánů existujících ve fondu Scrittoio delle Regie Rendite, obsahující 184 inv. č., opatřený původním jmenným indexem z roku 1935. Z hlediska mapové sbírky RAT je nutno vzít tyto mapy do úvahy, protože jsou tu především hraniční mapy, mapy ostrovů, komunikací, celnic, mapy a plány zúrodňovaných bažinatých oblastí, které všechny více či méně korespondují s kartografickým materiálem v pražském toskánském souboru. Navíc spisy i kartografický materiál v mnohém korespondují i s relacemi ve fondové části RAT, Petr Leopold.

Scrittoio delle Regie Fortezze e Fabbriche

Úřad spravoval veřejné budovy, korunní statky, zahrady, vojenské stavby strategického významu, pevnosti, opevnění a v rámci těchto kompetencí nutně musela vznikat stavební dokumentace a kartografický materiál (plány a mapy), na jejichž vzniku se podíleli vojenští inženýři začlenění do stavu úřadu. Tyto kartografické dokumenty jsou v korelaci s plány a mapami v RAT.

Pomůcky k fondu:

Celková pomůcka k fondu, která spolu se spisovým materiálem obsahuje i plány jako stavební dokumentaci i mapy, ale v jejímž rámci není kartografický materiál rozepsán:

- **N/074 Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche, Fabbriche lorenese Scrittoio delle regie fabbriche**", celkový inventář, s. 1 - 76v
- **N/074 Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche, Fabbriche medicee Scrittoio delle regie fabbriche**", celkový inventář, s. 82 - 85v
- **N/074 Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche, Ufficio dei verificatori Scrittoio delle regie fabbriche**", celkový inventář, 82 – 85v.

- **N/074 bis Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche, Fabbriche lorenese Fabbriche lorenese: Rappresentanze, informazioni, ordini e rescritti (1602 - 1849)**. Dílčí inventář plánů a map, nalézajících se ve spisech fondu, který je podchycen v celkovém inventáři N/074. Tyto mapy a plány se nacházejí stále u spisů, jen byly podchyceny dílčí pomůckou.

- **N/281 - Pianta dello Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche "Inventario delle piante delle RR. Fabbriche"**, inventář map a plánů, které sice vznikly v úřadu Scrittoio delle Fortezze, ale byly vyčleněny a jsou samostatně vedeny jako fond se samostatnou inventární pomůckou. Vztah k RAT je jednoznačný. Jsou zde celkové mapy Toskánska, hraniční mapy, mapy ostrovů, mapy silnic, železnic, plány přístavů, měst, předměstí, opevnění, pevností, veřejných budov, uliční sítě, celnic, plány královských paláců a sídel, zahrad, plány na přestavbu, odvodňovacích kanálů, atd.

Soprintendenza alla conservazione del catasto e del corpo degli ingegneri poi Direzione dei lavori di acque e strade

Úřad, v jehož kompetenci byly všechny operace prováděné při sestavování katastru Toskánského velkovévodství a s tím spojené nové vytváření map na základě nově zjištěných údajů, nového měření a při budování silniční sítě a úprav vodních toků. A právě tento kartografický materiál velmi úzce souvisí s dochovanými mapami silnic, vodních toků, projekty rekultivace bažinatých území a některých katastrálních map uložených v RAT.

Pomůcky k fondu:

- **N/172 – Soprintendenza alla conservazione del catasto, poi Direzione delle acque e strade** – celková pomůcka k fondu, v jehož rámci od str. 70 – 96 jsou samostatně zinventarizovány mapy, které vznikly z činnosti úřadu, zaznamenané pod inv. číslu 1499 – 1838 z let 1825 – 1860. Pro studium vztahů mezi kartografickým souborem v RAT s obdobným materiálem v ASFi je zajímavý soupis map správních oblastí Toskánského velkovévodství, zvaných vikariáty, uvedený jako příloha k inv. č. 1564 na str. 3 – 7 inventáře N/172. V RAT je též soubor map vikariátů se stejnými názvy, vyhotovených stejnou technikou i obdobných rozměrů. V údajích v italském inventáři chybí autor i datace a tak se nedá bez přímé prohlídky map stanovit, zda se jedná o obdobu či o kopie stejných map uložených v RAT. (Soupis map vikariátů viz Příl.)
- **N/384 – Schedario analitico delle Pianta della Direzione Generale di Acque e Strade** - je lístkový katalog k mapám a plánům sepsaným v celkové pomůcce N/172.

Jedná se o katalogizační karty, kam jsou uváděny údaje o příslušnosti k fondu, pořadové číslo karty, inv. č. shodné s inv. č. v inventáři N/172, lokace, regest, titul, autor, datum vzniku (obě položky většinou nevyplněny), rozměry, měřítko, materiál nosiče, technika zhotovení, fyzický stav, konzervační zásahy.

K výše uvedeným fondům byl v minulosti pořízen pro jejich kartografický materiál samostatný inventář map a plánů zvaný:

N/158 Piante di fondi vari

Pomůcka, v níž je kartografický materiál řazen abecedně podle lokalit, odkazuje na mapy uložené fyzicky v různých fondech - jde o celkovou pomůcku k mapám 6 fondů:

Fondy:

- **Piante della Direzione generale di acque e strade**, s. 3 - 44 viz inventář N/172
- **Piante dello Scrittoio delle Regie Possessioni (Piante sciolte)**, s. 45 - 83 viz **Inventario analitico N/153**. Nejsou zde zachyceny mapy dei "Tomi".
- **Piante dell'Amministrazione delle Regie Rendite**, s. 84 – 116, viz inventář N/283
- **Piante delle R. R. Fortezze e Fabbriche**, s. 117 - 148, viz inventář N/281 - zde tyto záznamy slouží už jen pro orientaci po obsahu, protože jeho signatury již neodpovídají inventáři fondu N/281. Musí se vyhledat odkaz přímo v této pomůcce.
- **Piante della Certosa di Firenze**, s. 149 - 157
- **Piante del R. Acquisto "Gonelli"**, s. 158 - 165 viz inventář N/368

N/282 Carte nautiche geografiche e topografiche

Inventář zachycující nejcenější námořní mapy a atlasy z 14. - 17. stol., zhotovené převážně na pergameni. Sběrka vznikla asi v 2. pol. 19. stol. z důvodu ochrany a uchování vzácných kartografických materiálů, které původně patřily do jiných fondů, hl. mezi listiny fondu „Diplomatia“. Jedná se o nejstarší známé námořní mapy Středomoří, od Atlantiku po Azovské moře, zahrnující atlantické pobřeží Evropy, sev. Afriky až po Balt. Dále o 1 vzácnou mapu Toskánska z 16. stol. Mapy byly velmi často vystavovány (1898 – 1981) a jsou citovány v mnoha publikacích.

N/368 Piante dell'Acquisto Gonnelli

Jedná se o sbírku map a plánů, které obstarával florentský antikvář Luigi Gonnelli, jehož přičiněním ASFi získával mapy a plány. Je tu celkem 46 inv. č. map a plánů z různých let, převážně 19. stol., zachycujících plány kostelů, kaplí, oltářů, statků, panství, paláců: Pitti, zahrada Boboli, Meridiana, šlechtické domy a sídla, královský palác v Pise, vily Poggio Imperiale, Poggio a Cajano, Cafaggiolo, basiliku S. Lorenzo - velký oltář, konvent, Teatro Nuovo - přestavba, Museo di Fisica e Storia Naturale, královský palác v Livornu, královský palác v Sieně, části ulic ve Florencii, různé toskánské statky a dvorce, různé architektonické studie pro přestavbu měst, architektonické návrhy různých monumentů - např. architektka Cambray - Digny, Giuseppe Cacialliho. Je tu řada plánů, které se týkají přestaveb ve

Florencii, které vytvořil architekt Giovanni Silvestri. V RAT je dochována dokumentace i k těmto osobnostem.

Závěrem lze konstatovat, že možnost systematického studia fondů Státního archivu ve Florencii vztahujících se k Rodinnému archivu toskánských Habsburků v Národním archivu velkou měrou přispívá k pochopení vzniku a k určení provenience dochované dokumentace a k jejímu snadnějšímu zpřístupňování.

Hlavní průzkum by se měl nyní soustředit na dokončení studia pomůcek k fondům, které obsahují kartografické soubory, popřípadě již prohlédnout vlastní kartografický materiál jako např. mapy vikariátů, mapy a plány královských panství, katastrální mapy, pro konfrontaci s toskánskými mapami a plány v RAT. Do budoucna pro určení provenience map a plánů toskánského souboru ve vztahu k různým úřadům Toskánského velkovévodství, které kartografický materiál produkovaly, jistě přispěje jejich plánovaná digitalizace a umístění na webu Národního archivu.

Studium fondů v ASFi vzhledem ke zpřístupňovacím pracím v RAT a k vyhotovení inventářů fondových částí RAT by mělo pokračovat postupným studiem pomůcek dalších florentských fondů jako např. „Imperiale e Reale corte“, (S/43), „Consiglio di Reggenza“ (N/067, S/008), nezbytných pro fondovou část RAT, Petr Leopold, či Consiglio di Stato (N/173 a S/011) důležitých pro pořádání RAT, Leopold II., tvorbu pomůcek a nezbytných pro pochopení výkonu vlády a okolností života na dvoře toskánských Habsburků, což se promítá v dokumentaci RAT.

Příl.

Inventář N/172: Soupis map vikariátů, inv. č. 1564

Mapy Direzione Generale delle Acque e Strade inv. č. 1564

1) Pianta del supremo Tribunale di Giustizia di Firenze.

mm 840 x 630, scala di miglia 6 toscane = mm. 170

1)A Pianta c.s.

mm. 825 x 630, scala di miglia 5 toscane = mm. 132

2) Pianta del Vicariato di S. Miniato

mm. 800 x 600, scala di miglia 5 toscane = mm. 148

2)A Pianta c.s.

mm. 795 x 600, scala di miglia 5 toscane = mm. 157

3) Pianta del Vicariato di Bagno in Romagna

mm. 835 x 610, scala di miglia 6 toscane = mm. 216

3 bis) Pianta del Vicariato di Prato

mm 845 x 635, scala di miglia 5 toscane = mm. 165

4) Pianta del Vicariato della Rocca S. Casciano

mm. 385 x 620, scala di miglia 4 toscane = mm. 153

4/A) Pianta c.s

mm 835 x 625, scala di miglia 5 toscane = 157

5) Pianta del Vicariato di Pistoia

mm 835 x 635, scala di miglia 6 toscane = mm. 170

6) Pianta del Vicariato di S. Marcello

mm 835 x 640, scala di miglia 6 toscane = mm. 185

7) Pianta del Vicariato di Pescia

mm 845 x 640, scala di miglia 6 toscane = mm. 217

8) Pianta del Vicariato di Empoli.

mm 800 x 600, scala di miglia 3 toscane = mm. 160
9) Pianta del Vicariato di Scarperia.
mm 840 x 630, scala di miglia 10 toscane = mm. 193
10) (Pianta de) il Vicariato del Ponte a Sieve.
mm 850 x 635, scala di miglia 6 toscane = mm. 138
11) Pianta dei Vicariati della Terra del Sole e Modigliana.
mm 820 x 600, scala di miglia 5 toscane = mm. 188
11/A) Pianta c.s.
mm 840 x 620, scala di miglia 4 toscane = mm. 149
12) Pianta del Vicariato di Firenzuola.
mm 830 x 640, scala di miglia 6 toscane = mm. 182
12/A) Pianta c.s.
mm 820 x 610, scala di miglia 5 toscane = mm. 207
13) Pianta del Vicariato di Marradi.
mm 835 x 640, scala di miglia 6 toscane = mm. 160
14) Pianta del Vicariato di Pisa.
mm 805 x 605, scala di miglia 6 toscane = mm. 193
15) Pianta del Vicariato di Livorno.
mm 805 x 600, scala di miglia 6 toscane = mm. 201
16) Pianta del Vicariato di Vicopisano.
mm 805 x 605, scala di miglia 5 toscane = mm. 238
17) Pianta del Vicariato di Lari.
mm 850 x 635, scala di miglia 7 toscane = mm. 222
s.5
18) (Pianta de) il Vicariato di Volterra.
mm 860 x 635, scala di miglia 5 toscane = mm. 190
19) Pianta dei Vicariati di Barga e Pietrasanta.
mm 845 x 620, scala di miglia 5 toscane = mm. 144 per Barga
scala di miglia 3 toscane = mm. 135 per Pietrasanta
19bis) Pianta del Vicariato di Bagnone.
mm 840 x 610, scala di miglia 5 toscane = mm. 165
20) Pianta del Vicariato di Fivizzano.
mm 855 x 615, scala di miglia 4 toscane = mm. 166
21) Pianta del Vicariato di Siena.
mm 860 x 625, scala di miglia 7 toscane = mm. 194
22) Pianta del Vicariato di Certaldo.
mm 795 x 625, scala di miglia 5 toscane = mm. 150
22/A) Pianta c.s.
mm 790 x 620, scala di miglia 6 toscane = mm. 183
22bis) (Pianta de) il Vicariato di Rada.
mm 850 x 630, scala di miglia 6 toscane = mm. 207
22bis/A) Pianta del Vicariato di Rada.
mm 845 x 620, scala di miglia 6 toscane = mm. 187
23) Pianta dei due Vicariati d'Asinalunga e Montepulciano.
mm 855 x 625, scala di miglia 4 toscane = mm. 156
24) (Pianta del) Vicariato di Cortona.
mm 845 x 630, scala di miglia 4 toscane = mm. 156
s. 6
25) Carta del Vicariato di Casole.
mm 870 x 635, scala di miglia 6 toscane = mm. 202

- 26) Carta dei due Vicariati di Pienza e Chiusi.
mm 850 x 630, scala di miglia 8 toscane = mm. 180
- 27) Carta dei due Vicariati di Radicofani e dell'Abbadia S. Salvatore.
mm 855 x 630, scala di miglia 5 toscane = mm. 168
- 28) Carta del Vicariato di Montalcino.
mm 860 x 630, scala di miglia 6 toscane = mm. 178
- 29) Carta dei Vicariati di Colle Val d'Elsa e S. Gimignano.
mm 860 x 630, scala di miglia 5 toscane = mm. 220
- 30) (Pianta de) i due Vicariati di Arezzo e Castgion Fiorentino.
mm 855 x 620, scala di miglia 6 toscane = mm. 180
- 31) Pianta del Vicariato di Sestino.
mm 830 x 615, scala di miglia 6 toscane = mm. 202
- 32) Pianta dei Vicariati della Pieve S. Stefano e Borgo S. Sepolcro.
mm 830 x 615, scala di miglia 6 toscane = mm. 224
- 33) (Pianta de) il Vicariato di Popi.
mm 855 x 640, scala di miglia 7 toscane = mm. 185
- 34) (Pianta de) il Vicariato d'Anghiari.
mm 850 x 640, scala di miglia 3 toscane = mm. 158
s.7
- 35) (Pianta de) i due Vicariati di Lucignano e Monte S. Savino.
mm 835 x 630, scala di miglia 4 toscane = mm. 156
- 36) Pianta del Vicariato di S. Giovanni in Val d'Arno.
mm 860 x 640, scala di miglia 10 toscane = mm. 207
- 37) Carta del Vicariato di Grosseto.
mm 860 x 640, scala di miglia 6 toscane = mm. 166
- 38) Carta dei due Vicariati di Manciano e Scansano.
mm 860 x 640, scala di miglia 12 toscane = mm. 250
- 38/A) Pianta del Vicariato di Scansano.
mm 815 x 590, scala di miglia 3 toscane = mm. 154
- 39) (Pianta de) il Vicariato di Campiglia.
mm 860 x 640, scala di miglia 7 toscane = mm. 224
- 40) Carta dei due Vicariati di Massa di Mare e di Castiglione della Pescaia.
mm 860 x 650, scala di miglia 8 toscane = mm. 190
- 41) Pianta del Vicariato di Arcidosso.
mm 820 x 605, scala di miglia 4 toscane = mm. 143
- 42) Pianta del Vicariato di Sovana.
mm 820 x 590, scala di miglia 4 toscane = mm. 140